

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑ-ΓΚΟΥ Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Με μεγάλην χαρὰν καὶ ἰδιαιτέραν συγκίνησιν ἐορτάζει καὶ ἡ Ἀκαδημία Ἀθη-
νῶν τὴν ἐπέτειον τῆς συμπληρώσεως 150 καὶ πλέον ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάροξεως λειτουρ-
γίας τοῦ Ἀρείου Πάγου, τοῦ Ἀνωτάτου τούτου Δικαστηρίου τῆς Χώρας, τοῦ ὁποίου
ἡ ὀνομασία προῆλθεν ἐκ τῆς λαϊκῆς ψυχῆς ὡς ἱερὸν σύμβολον τῆς ἐνότητος τοῦ ἐλ-
ληνικοῦ πνεύματος.

Ἡ ἐν Ἀμφίσσῃ συνελθοῦσα τὴν 20ὴν Νοεμβρίου 1821 Συνέλευσις τῶν ἀντι-
προσώπων τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος — εἰς στιγμὰς καθ' ἃς
ἐδονεῖτο ἡ ἀτμοσφαῖρα ἀπὸ τὴν κλαγγὴν τῶν ὄπλων καὶ ἐρραντίζοντο τὰ ἅγια χώ-
ματα μὲ τὰ δάκρυα τῶν πολλῶν καὶ τὸ ἀχνίζον αἶμα τῶν ἡρώων — διεκήρυσσεν ὅτι:
«Ὁ Ἕλληρ εἶναι ἀνεξάρτητος, εἶναι μὲ ὄλους ὅμοιος ἐνώπιον τῶν νόμων, χωρὶς
καμίαν ἐξαιρέσιν ἠμπορεῖ νὰ κάμη ὅσα οἱ νόμοι δὲν διορίζουσιν· ἔχει καὶ τὴν ζωὴν
του καὶ τὴν περιουσίαν του εἰς ἀσφάλειαν· δὲν ἐνοχοποιεῖται διὰ τὰ θρησκευτικὰ
καὶ τὰ πολιτικὰ του φρονήματα· θέλει οἱ νόμοι νὰ φυλάττωνται εἰς τὸν ἅπαντα χρό-
νον ἀναλλοίωτοι καὶ ὁ Ἕλληρ εἰς ὅποιαν γωνίαν τῆς οἰκουμένης εὐρεθῆ, ἔχει ὅλα τὰ
ἐθνικὰ δικαιώματα, δικαιώματα τοῦ Ἕλληρος». Ἀλλ' ἀντιστοίχως πρὸς τὰ δικαιώ-
ματα ταῦτα: «Ὁ Ἕλληρ χρεωστεῖ ἐμπείθειαν εἰς τοὺς νόμους· χρεωστεῖ νὰ δέχεται
ὄλους τοὺς Ἕλληρας ἐνώπιον τῶν νόμων ὡς ὁμοίους του· χρεωστεῖ νὰ ἀπέχη ἀπὸ
ὅσα οἱ νόμοι ἐμποδίζουσιν· χρεωστεῖ νὰ κάμη ὅσα οἱ νόμοι προσδιορίζουσιν· χρεωστεῖ
πρὸς ὄλους μὲ δικαιοσύνην νὰ φέρεται· χρεωστεῖ νὰ ὑποφέρει ὅλα τὰ θρησκευτικὰ
καὶ πολιτικὰ φρονήματα τῶν ὁμοίων του· χρεωστεῖ τοὺς νόμους νὰ ὑπερασπίζεται,
κατὰ τὸν ὅποιον τρόπον ἐκεῖνοι εἰς τοῦτο προσδιορίζουσιν· καὶ χρεωστεῖ νὰ ἐκπλη-
ρώσῃ, εἰς ὅποιαν γωνίαν τῆς οἰκουμένης εὐρεθῆ, ὅλα ὅσα χρεωστεῖ ὁ Ἕλληρ». Καὶ
κατέληγεν ἡ λαμπρὰ αὐτὴ Διακήρυξις μὲ τὴν φράσιν: «Ταῦτα εἶναι θεμελιώδεις
ἀρχαί, εἶναι ἡ βᾶσις τῆς σταθερᾶς εὐτυχίας τῶν Ἑλλήνων».

Τὴν διασφάλισιν τῶν θεμελιωδῶν αὐτῶν ἀρχῶν ἐναπέθεσεν ἡ Συνέλευσις εἰς
τὸν ὑπ' αὐτῆς ὀνομασθέντα Ἀρείον Πάγον εἰς τὸν ὅποιον, ἀφ' ἐνὸς προσέδωσε καὶ
πολιτικὰς ἀρμοδιότητας καὶ ἀφ' ἑτέρου κατέστησε τοῦτον Ἀνώτατον τρίτου βαθμοῦ
Δικαστήριον ἐπὶ τῆς οὐσίας. «Καὶ αἱ δύο αὐταὶ κλάσεις Ἀρείος Πάγος' λέγονται
ιδίως δὲ ἡ μὲν πολιτικὴ κλάσις Ἀρείος Πάγος' καλεῖται, ἡ δὲ ἄλλη Ἐπιτήριον
τοῦ Ἀρείου Πάγου', καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ Ἀνέκκλητον Ἐπιτήριον τῆς Ἀνατολικῆς
Χέρσου Ἑλλάδος».

Καὶ ἦλθεν ἡ Ἀντιβασιλεία τοῦ Ὀθωνος μὲ τὸν ἐξαιρέτον νομομαθῆ, τὸν G e o r g
L u d w i g v o n M a u r e r, ὁ ὁποῖος, εἰς διάστημα ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους,

συνέταξε τούς γνωστούς κώδικας, διὰ τούς οποίους ὀρθῶς ὑπερηφανεύετο, ὅτι ἦσαν οἱ πληρέστεροι τότε τῆς Εὐρώπης. Βαθὺς γνώστης ὁ *M a u r e r* καὶ τοῦ γαλλικοῦ δικαίου, διεμόρφωσε τὸν θεσμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πάγου — τὴν ὀνομασίαν τοῦ οὗτου διετήρησε — μὲ πρότυπον τὸ γαλλικὸν Ἀκρωτικόν, καὶ μὲ ἀποστολὴν τὸν ἔλεγχον οὐχὶ τῆς ὑποθέσεως κατ' οὐσίαν ἀλλὰ τῆς ἀποφάσεως ἐξ ἐπόψεως ὀρθῆς ἐρμηγείας καὶ ἐφαρμογῆς τῶν νόμων.

Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Πάγον ἀνήκει ἡ μεγάλη τιμὴ, ὅτι κατώρθωσε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς μέχρι τοῦδε λαμπρᾶς σταδιοδρομίας του νὰ ἐπιτύχῃ ἔργον τεράστιον. Αὐτὸ κατώρθωσε, ἀφ' ἑνὸς νὰ ἀξιοποιήσῃ κατὰ τρόπον ἐξαιρετικόν τὰ βαναρικὰ νομοθετήματα ἐντὸς γνησίου ἑλληνικοῦ κλίματος, καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ διαπλάσῃ ζεῖδωρον νομολογίαν, τόσον διὰ τῆς καθόδου εἰς τὰ ἀτομικὰ καὶ ἰδιαίτερα στοιχεῖα τῆς περιπτώσεως καὶ τῆς ὑπαγωγῆς αὐτῆς εἰς τὸν προσήκοντα κανόνα δικαίου, ἰδίᾳ κατὰ τὴν δυσχερῆ ἐξειδίκευσιν τῶν καλουμένων ἀορίστων ἢ ἐλαστικῶν ἐννοιῶν, ὅσον καὶ διὰ τῆς ἀνάδοσης ἐκ τοῦ ἀτομικοῦ εἰς τὸ γενικὸν κατὰ τρόπον, ὥστε νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ὀρθὴν λύσιν δυσχερῶν ἐρμηγνυτικῶν προβλημάτων καὶ νὰ καθορίσῃ οὕτω τὸ δεοντολογικὸν νόημα βασικῶν τοῦ δικαίου κανόνων καὶ ἀρχῶν.

Ἐκφεύγει τῶν χρονικῶν ὁρίων τῆς δεκαλέπτου ταύτης ὁμιλίας ἡ δυνατότης ἐπιστημάνσεως ἔστω καὶ συνοπτικῶς μερικῶν ἐκ τῶν πολλῶν χαρακτηριστικῶν θεμάτων ὡς πρὸς τὰ ὁποῖα ἡ νομολογία τοῦ Ἀκρωτικοῦ ὑπῆρξεν ἀξιόλογος· τὸ διαπλαστικὸν ἄλλως τε ἔργον τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστηρίου ἀπετέλεσεν οὐ μόνον ἀντικείμενον ἀξιολόγων μελετῶν, ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως ἐτονίσθη ὑπὸ διακεκριμένων ὁμιλητῶν κατὰ τὰς δύο τελετὰς αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο εἰς τὴν Αἴθουσαν τῶν Τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῶν 125 καὶ 150 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως λειτουργίας του (*EEN*, 27 (1960), 321 ἐπ. ΝοΒ 34 (1988), 145 ἐπ.). Θὰ ἦτο ὅμως παράλειψις, ἐὰν δὲν ἐπαναλαμβάνετο καὶ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης τὸ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Παναγιώτου Ζέπου λεχθέν, ὅτι «ὅπως ἡ Νομικὴ Σχολὴ βαθμηδὸν ἀπεδουλοῦν τῶν ἀποκλειστικῶν ξένων προτύπων, οὕτω καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Πάγος ἐξεκλήθη ἐπίσης βαθμηδὸν ἀπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς γαλλικῆς διδασκαλίας πρὸς τὸν πανδεκτισμὸν καὶ ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ὅλως ἀνεξάρτητον θεώρησιν καὶ κρίσιν τοῦ ἐν Ἑλλάδι ἰσχύοντος δικαίου» (*EEN* 27, 334-335). Δὲν ἀποτελεῖ δ' ἐπίσης ὑπερβολὴν τὸ ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πάγου, εἰς ἣν παριστάμην, ὑπὸ τοῦ διακεκριμένου νομομαθοῦς Ἀλεξάνδρου Βαμβέτσου λεχθέν, ὅτι δὲν ἔχει πλέον ἀνάγκην οὔτε ἡ ἑλληνικὴ νομικὴ ἐπιστήμη ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Πάγος τῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς ἐπιστήμης καὶ νομολογίας φώτων.

Τοιαύτη δὲ ἡ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πάγου ἀκτινοβολία, ὥστε ἀπετέλει φοιτητικὴν παράδοσιν ἢ παρακολούθησιν τῶν διεξαγομένων ἐξετάσεων διὰ τὴν πρόσληψιν παρέ-

δρων· διατηρῶ δὲ ζωηρὰν τὴν εἰκόνα τῆς ἐπιβλητικῆς κατὰ τὰς ἐξετάσεις παρουσίας τοῦ Ζηλήμονος ἢ τοῦ Πανοπούλου, τοῦ Χοῖδᾶ ἢ τοῦ Γιδιόπουλου, καὶ τῶν ἄλλων ἐπίσης διακεκριμένων μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, καθὼς καὶ τὸν ἤρεμον καὶ διεισδυτικὸν τρόπον τῶν ἐξετάσεων ποῦ ἦτο πράγματι ἀληθῆς ἱερουργία, ὥστε νὰ ἀποτελῇ δι' ἡμᾶς, τοὺς ὑποψηφίους πτυχιούχους, μάθημα μέγιστον καὶ φωτεινὸν δείκτην ἐπιστημονικῶν προσανατολισμῶν.

Ἀὐτὸν ὑπῆρξε βεβαίως ὁ βίος τοῦ Ἀρείου Πάγου ἀνώδυνος. Καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν εἰσέτι καθ' ἣν ἢ διὰ τῶν Συνταγμάτων τῶν ἐτῶν 1844 (ἄρθρ. 87) καὶ 1864 (ἄρθρ. 88) καθιερωθεῖσα ἰσοβιότης εἶχε —κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ λαμπροῦ Νικολάου Δημητράκοπούλου — «δολοφονηθῆ εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τὴν Πολιτείαν... ὅταν τὸ δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ, τὸ δικαίωμα τῆς μεταθέσεως, τὸ δικαίωμα τῆς προαγωγῆς, ἀφέθη εἰς τὴν ἀχαλίνωτον διάθεσιν τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας» (Ἐφ. Συζητ. Βουλῆς 1911, τόμ. Α2, 2112), ἀκόμη καὶ τότε, ἢ πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ὑπόδειξις περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης ἔναντι τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας διαγωγῆς, προήρχετο καὶ ἐξ αὐτῶν ἐπίσης τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου, καὶ δὴ τόσον ἐκ τοῦ μεγάλου νομομαθοῦς Βασιλείου Οἰκονομίδου, διατελέσαντος καὶ Ἀντιπροέδρου τοῦ ἐν λόγῳ Δικαστηρίου, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ διακεκριμένου Ἀρεοπαγίτου Ἀχιλλέως Ἀγαθονίκου. Ἐγραφεν ὁ Οἰκονομίδης ἀπευθυνόμενος οὐ μόνον πρὸς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς Δικαστάς: «Πλὴν καὶ οὕτως ὠραῖόν ἐστιν ἡ ἰσοβιότης χρῆμα καὶ ὕψηλόν, καθῆκον δὲ μέγα ἔχουσιν οἱ δικασταὶ νὰ δειχθῶσιν ἄξιοι αὐτοῦ καὶ ἀξιοπρεπῶς νὰ διασκεδάσωσιν οὐ μόνον τὴν δόξαν τινῶν ὅτι ἡ ἰσοβιότης ἔσται ἐπισηφάλης παρ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸν διδόμενον αὐτοῖς, ἀνιαρὸν εἰπεῖν, χρωματισμὸν κατὰ τὰ ἐν Ἀθήραις οἰκτρῶς ἔχοντα πολιτικὰ κόμματα» (Ἐγχ. Πολ. Δικ. § 12 σημ. 5). Καὶ διετύπωνεν ἐπίσης ὁ Ἀγαθονίκος — εἰς τὸν πρόλογον τῆς μελέτης του περὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τὸ ἀττικὸν δίκαιον (1884, Α', σ. η)— τὴν ἀγωνίαν του μετὰ τὴν ἀκόλουθον εὐρύτεραν σκέψιν: «Ἡ θανατοῦ τῆς ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλῆς σύνταξις, ἡ σαφῆς τῶν νόμων διάταξις, αἱ περιβάλλουσαι ἐγγυήσεις δικαστᾶς καὶ δικαζομένου, ἡ σεμνότης καὶ ἡ χρησιμότης τῶν Ἀρεοπαγιτῶν καὶ τῶν Ἐφετῶν, ἡ εὐπορία, ἡ ὑπέροχος αὐτῶν ἐν τῇ Πολιτείᾳ θέσις, ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ πεποιθήσις τῶν πολιτῶν εἰς τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις, δὲν πρόκεινται ἄξιον μιμήσεως ὑπόδειγμα εἰς τὴν ἐπιδιωκομένην ἀνόρθωσιν τῶν παρ' ἡμῖν δικαστηρίων, ἅτινα, ὑπὸ τὸ κράτος καταρτισθέντα τῶν λυμαιομένων τὴν χώραν φατριῶν, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἀρμοδίων, ἐν οἷς χρόνοις ἡ ἀρετὴ δὲν βραβεύεται, πάντες δ' ἀναμιξῆ ἀγαθοί τε καὶ κακοὶ πράττουσι τὰ κοινά, χρήζουσιν ἀμέσῳ ἀντιλήψεως καὶ ἀρωγῆς;»

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν συνταγματικὴν καθιέρωσιν — τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ Δη-

μητροακοπούλου — τοῦ θεσμοῦ τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, ὡς Ὁργάνου Διοικήσεως τῆς Δικαιοσύνης, ἐπλήρη ἐπανεπιλημμένως ὁ Ἄρειος Πάγος, «μὲ τὰς ἀπαισίας — κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Γιδοπούλου — ἐκείνας ἐκκαθαρίσεις, αἵτινες ἐπὶ πολλὰς φεῦ! γενεὰς ἐκλόμισαν τὴν θέσιν τοῦ δικαστικοῦ σώματος ἐν Ἑλλάδι» (Γιδοπούλου, Ὁ δικαστὴς ἐν τιμ. τόμῳ Α. Ζηλήμονος, 1939, 4).

Καὶ τὰ τραύματα ὅμως ταῦτα — τὸ μεγαλύτερον τῶν ὁποίων προῆλθεν ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς ἐπαράτου δικτατορίας — ἐπουλώθησαν σὺν τῷ χρόνῳ, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς μεγάλης παραδόσεως τοῦ Σώματος καὶ τῆς πίστεως τῶν Λειτουργῶν του εἰς τὴν ἱερὰν ἰδέαν τῆς Δικαιοσύνης.

Κατὰ τὴν παροῦσαν φάσιν τῆς ἱστορίας μας ἀποτελεῖ κοινὸν τόπον, ὅτι ἡ Πατρίς μας διέρχεται κρίσιν μεγάλην θεσμῶν καὶ ἀξιῶν. Ἄλλὰ περιῆλθεν ἤδη εἰς χειρὰς τῆς δικαιοσύνης ἢ διαλεύκανσίς τινων ἐκ τῶν ἐγκλημάτων καὶ ἢ ἐπιβολὴ τῶν κυρώσεων. Ὑπὸ τὴν σκέπην δὲ τοῦ Ἀρείου Πάγου θὰ χωρήσῃ καὶ ὁ ἀμείλικτος κολασμός, ὥστε νὰ ἀποδειχθῇ καὶ πάλιν ἡ εὐλογος πίστις τοῦ Λαοῦ εἰς τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν τῆς Δικαιοσύνης· τῆς Δικαιοσύνης, τῆς ὁποίας ἤδη αἱ πληγαὶ προέρχονται καὶ ἀπὸ ἐγκληματικὰς χειρὰς τρομοκρατῶν καὶ καλοῦνται ἤδη ὅλοι οἱ Ἕλληνες εἰς διαρκῆ ἐγρήγορσιν, διὰ νὰ προστατεύσουν τὸ ἄσπιλον καὶ ἀμόλυντον Δικαστικὸν Σῶμα κατὰ τρόπον ριζικόν, ὥστε νὰ παταχθῇ καὶ νὰ ἐξαφανισθῇ τὸ φοβερὸν αὐτὸ μίasma, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐντελῶς ξένον τόσον πρὸς τὰς παραδόσεις τοῦ Ἑθνους ὅσον καὶ πρὸς τὴν ἱερὰν αὐτὴν γῆν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθησαν καὶ ἤρθησαν αἱ ἀκατάλυτοι ἀξίαι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ.

Ἡ πορεία τοῦ Ἀρείου Πάγου εἶναι δεδομένη καὶ κατὰ τὴν διανομένην τετάρτην πενηκονταετίαν τοῦ λαμπροῦ του βίου· καὶ θὰ ἐπαληθευθῇ οὕτω ἐκ νέου ἢ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους μνημονομένη τοῦ Θεόγνιδος φράσις: «ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετῇ ἔτι» (Ἡθ. Νικομ. Ε1 1129 β 29-30).